

ПОЛКОВНИК СТЕФАН ИЛИЕВ

В. ДИМОВ

Abstract. On 26 March 1917 colonel Stefan Ilieff, a commander of the 15th Infantry Lom regiment (Belogradchik), was killed on the battlefield at Pelister, near Bitolja (Macedonia). The text of V. Dimov, a war correspondent at the 6th Infantry Bdin division, was published in the magazine “Otechestvo” (Homeland), Volume 4, Number 45, 11 November 1917.

Keywords: WWI, 15th Infantry Lom regiment, Belogradchik, colonel Stefan Ilieff

---

И тоя студен ден кървавовиолетовите лъчи на изгряващото слънце дойдоха да възвестят урагана, който ще забушува с нова сила върху оределите части на Червената стена.

И наистина, през утрината мъглявина се обади неприятелската артилерия по разположението на 1-ва дружина на 55-и пехотен полк, който държеше фронт по Куполната висота (впоследствие наречена „Полковник Стефан Илиев“), по северните ѝ склонове и по висотата „Шотка“, а също и по Ломци, които бяха до тая дружина, в дясно на нея.

От начало огнят беше с редки прекъсвания, обаче, след непродължително време той се засили и достигна необикновени размери. Адът кипи с всичката си сила, небето е помрачено от пушек, прах и разтопено желязо, а земята сякаш е изчезнала в тоя хаос. Вече полуден

отдавна е минал, а трясъците от снаряди и мини нямат край. Всички телефонни жици са прекъснати. Към 3:30 ч. неприятелските батареи и минохвъргачки пренесоха огъня главно по и пред подръжките, по ходовете, към по-далечните биваци. И след десетина минути, когато тъматата отпред почна да редее, а слабият ветрец поразкъса в по-високите места гъстото черно и прашно було, наблюдателите от 3-та дружина на 15-и пехотен Ломски полк забелязаха френската пехота в окопите на 1/55 дружина в момента, когато други нейни части се насочиха с фронт към Пелистер – към лявото крило на 6-а рота.

Подполковник Стефан Илиев (credit: Emilia Kozhuharova)

Заповеди и распореди от началстващите лица раздвижиха като с електрически ток нашите бойци от окопите, както и взводовете в подръжките. Храбрата 2/15 картечна рота откри флангов огън по настъпващите френски вериги. От тая картечна рота мл.-подофицерът Ст. Живков, по своя инициатива, изнесъл две картечници напред, на открито, не закъсня да заплати заслужено на дръзките французи, които още при началния пукот на картечниците започнаха да редяат.

Фронтът на 6-а рота бе много голям за хората, които го охраняваха. Той започваше от 1/55 дружина (на дясно от висотата Шотка) и свършваше чак при Каменистата висота, зад която беше землянката на командира на полка и дето беше полковата подръжка. А по цялата тая дължина бяха на позиция 1-ви и 2-ри взводове с 2-ро и 3-то отделения от 4-ти взвод на ротата (3-ти взвод бе в подръжка, а 1-во и 4-то отделения на 4-ти взвод бяха в ляво – с 1/55 дружина).

Тъкмо когато подръжките бяха най-силно обстрелвани, един от наблюдателите донесе, че французите са заели вече окопите и биваците на 1/55 дружина и че вече наблюдават окопа на левия взвод на ротата.

Момчетата от ротата като видяха как при тази вест ротният командир извади револвера си и се хвърли напред на открито без да турси ходове и закрития, полетяха стремително след него.

„Напред, юнаци! Бог е с нас!“ – викаше подпоручикът с лице пламнало от възторг и събудена ярост. Той тичаше и подканяше своите момчета, а пред него друг герой махаше извадена сабя и окуражаваше взвода.

Следвайки по гребена, където всичко бе задимено и потънало в прах, където земята тътнеше от безброй снаряди, юнаците стигнаха резервния перпендикулярен окоп при левия фланг на ротното разположение и едно мощно „ура“ тласна в гърдите приближавашите неприятелски вериги. Нашите войници хлътнаха в окопа и завързаха

бомбов и пушечен бой с противника. Боят продължава, а артилерията подкрепя действията на пехотата. Фелдфебелът Найден Петров стърчи прав в окопа, хвърля бомби по французите и окуражава войниците с извадена сабя към противника. В това време ротният командир пада тежко ранен, но храбреците не се отчайват.

Фелдфебел Георги Иванов Божинин и други храбреци от полка на позиция при Червената стена над Битоля, 1917 г.

„Нищо, нищо не е на командира... дръжте се, момчета, французите отстъпват ...“ – обаждат се гласове и бомбовите удари не престават да трясат земята.

В тая суматоха остатъците от френските вериги се бяха вече прехвърлили през разкъсаните места на нашата телена мрежа. Обаче малцина от тях можаха да се спасят; те бидоха или избити, или прогонени.

Щом като французите бидоха очистени, неприятелската артилерия и минохвъргачките отново откриха огън по нашия окоп. Снарядите и мините почнаха да фучат вече над главите на защитниците и с пукота си тресяха земята зад гребена, дето се намираше полковата подръжка. Горе, на самия гребен, пред подръжките и зад позицията още от самото начало на боя командирът на полка, легендарният герой подполковник Илиев, придружен от офицери и ротните връзки, стоеше изправен с поглед безстрашно впит в смъртта и, съсредоточен в грозната действителност, наблюдаваше. Около него снаряди и облаци дим замъгляваха небо и земя, окопи и ходове, и той очакваше решителния момент, за да покаже, че за него славната смърт е по-ценна от безславния живот.

Приготоввяване на бетон на позицията

Пушекът продължаваше да задимява целия гръб на Червената стена и, отдавна изпълнил Магаревския дол, вече лазеше нагоре, стремейки се да обхване в тъмносивото си було и склоновете на самия в. Пелистер. А подполковникът, подпрян на тояжката си и с поглед все така впит в далечното пространство, продължаваше да стои бодър и спокоен, когато през пушека пристигна наблюдател от окопите и, задъхан, цял във вода и прах, донесе, че французите на големи вълни отново напредват, че наблюдателите в сринатите вече окопи на 6-а рота са избити и че останалите живи техни защитници едва ли ще могат да задържат позицията.

При тая вест душата на подполковника се развълнува, веждите му се повдигнаха някак напрегнато, а очите му блеснаха в широките им орбити. Той се обърна към командира на 3-а дружина:

„Капитане, Вие внимавайте и следете от тук, а аз отивам с подръжките!“

А като се обърна към командира на 10-а рота, поручик Кроснарски, заповяда:

„Фелдфебелът с 3-и и 4-и взводове веднага да заеме окопа и хода пред Шкодовата висота, а Вие, с останалите два взвода заемете гребена на тази (Каменистата) висота!“

Той да даде заповеди и разпореждания, прекръсти се набожно, махна напред във въздуха с тояжката и извика към 9-а рота, към 3-и взвод и отделенията на 4-и взвод на 6-а рота възторжено и вдъхновено:

„Момци, днес цяла България се обляга на нашите сили!“ – Тя очаква от нас своята защита! Трябва да изгоним французите, които са нахълтали в окопите на 6-а рота... Напред, момци, Бог е с нас! ... С вас съм и аз, вашият полкови командир! – Напред!“

Гласът гърмеше след оглушителния трясък, очите на всички се пълнеха със жар. Когато изрече горните думи, той махна отново с

тояжката във въздуха и се втурна напред, а след него – и подръжката. Гърдите на всички пламнаха, а сърцата заиграха. Презирайки смъртта, свити под товара на раниците си и с дух окрилен от величавостта на момента, те летяха напред. Вече взводовете от резервните окопи и от Каменистата висота бяха открили убийствен огън към французите, картечните и минохвъргачките бяха задействани и те с всичката си сила, когато героите, начело със своя командир, наближиха заетите от противника окопи в левия фланг на 6-а рота.

„Господин подполковник, ранен сте в ръката!“ – викна един от придружаващите го войници, който беше забелязал шурналата кръв по високо вдигнатата му десница, с която още държеше тояжката си, размахвайки я заканително към противника.

А последният като че ли да не чуваше нищо. Около него Алекси Иванов маха с ръце към другарите си, изостанали назад, и разгърден, както беше в момента, когато тръгнаха в атака, продължаваше да вика възторжено:

„Момчета, другари, напред с командира! Напред след него!“

И, при тоя му смел зов, едно гърлесто „ура“ се смеси със шумотевицата от снаряди и мини, картечен и пушечен огън. Когато цялата тая неудържима вълна стигна до окопите, французите, успели да прехвърлят телената мрежа, се запрехвърляха отново зад нея. Нашите войници, опиянени от успеха си, откриха стоешком огън по тях, други почнаха да хвърлят бомби, а трети с удар на нож почнаха да се разправят с изостаналите противникови бойци. В няколко минути неприятелят биде очистен и пометен от окопа.

„Господин подполковник, одръпнете се, ранен сте и в плешката! – издаде вик войник, който сочеше дупчицата на шинела, през която се показваше бялата козина на кожата му.

„Ранен сте и в челото,“ – обаждат се и други, забелязали слаба струйка кръв да потича надолу под прихлупената му козирка.

Обаче, светло-червеното лице на подполковника продължаваше да бъде все тъй спокойно, като че ли беше глух и да не виждаше що става в самия него. С цялото си същество той беше погълнат от съзнанието за дълга в тоя критичен момент нищо друго не го интересуваше освен мисълта за победата над врага.

Като отби и разгроми противника, той вмъкна окончателно 9-а рота и взводовете от 10-а рота между 3-а рота и частите от 4-и взвод на 6-а рота, като заповяда първите да поемат вляво, а вторите – вдясно, и чак когато се убеди, че с това по позицията ще настъпи спокойствие и че с взетите мерки връзката между частите по целия фронт е отново възстановена, той реши да се оттегли, за да го превържат.

Беше на смрачаване.

Артилерийският и минен огън още не беше стихнал. Напротив, в някои участъци той още продължаваше злъчно, сякаш с това французите искаха да излеят всичката си отрова за претърпяното поражение.

И самичък, без да вземе никого със себе си, той потегли в здрача бавно по гребена, по който в тоя момент неприятелските снаряди се изсипваха най-много. Снарядите заглушаваха въздуха, а той продължаваше да бъде ням и невъзмутим свидетел на техния трясък. Чак, когато се изкачи на самия гребен, един тежък снаряд падна до него, повали го, и едно парче от снаряда го рани смъртоносно в лявата област на гърдите.

Късно в тъмнината намериха героят издъхнал мигновено при удара със снарядното парче.

Спокойствие лъхаше по зачервеното лице. Силата на дъха бе останала несломена и в минутата на вечната раздяла с тоя свят.

На 26 март 1917 година славният командир на 15-и пехотен Ломски полк заплати с кръвта си, но спря настъплението на французите като съкруши окончателно тяхната сила и уби за дълго време завоевателния им дух.

Героят на полка

Изъ една заповѣдь по корпуса

На 26 мартъ привечеръ загина геройски при една контръ-атака на Червената Стѣна начело на своитѣ шурмуищи войски командирътъ на 15. пѣхотен Ломски полкъ подполковникъ Илиевъ Стефанъ. Той бѣше олицетворение на безстрашие и героизъмъ. Той бѣше единъ герой въ пълната смисълъ на думата. Който е ималъ случая да погледне неднажъ въ очитѣ му, той е оставалъ съ впечатление, че въ лицето на подполковникъ Илиевъ вижда единъ свѣрхъ човѣкъ.

Поради неговитѣ добродѣтели и дѣла, той щѣше да бѣде прѣдставенъ за Желѣзния кръсть 1. класа, уви смдбата е опрѣдѣлила друго.

Неговия полкъ, 6. дивизия, цѣлата българска армия нѣма никога да го забравятъ, тамъ той ще продължава да живѣе на вѣчни врѣмена.

ЗАПОВѢДЬ № 196

по 6. пѣхотна Бдинска дивизия

27. мартъ 1917. год.

Г. г. офицери, подофицери и войници, Вчера 26. мартъ, 1917. год. въ боя на Червената стѣна — сѣвероизточния гребень на величествения Перистеръ, коман-

дирътъ на 15. пѣх. Ломски полкъ, подполковникъ Илиевъ Стефанъ, като вижда, че частъ отъ войницитѣ на 1/55 дружина, разколебани отъ силния неприятелски огънь, напуцатъ окопитѣ си и неприятельтъ ги завладѣва, неговото войнишко сърце трепва, той застава на чело на полковата си поддрѣжка — 9. рота отъ полка му и смѣло я повежда въ контра-атака и въ тая най-велика минута за всѣки патриотъ-войникъ храбрятъ, сѣдлятъ и самоотвержения подполковникъ Илиевъ бива раненъ съ куршумъ, а слѣдъ това съ граната и неговата велика душа отлитва отъ неговия трупъ, каца на Перистеръ, като стражъ за вѣчни врѣмена.

Г. г. офицери, подофицери и войници, Да се поклонимъ прѣдъ смъртнитѣ останки на покойния юнакъ, подполковникъ Илиевъ Стефанъ, да кажемъ вѣчна му память и царство му небесно! Нека неговиятъ самоотверженъ подвигъ да служи за примѣръ и назидание, не само на насъ, но и на бъдещитѣ поколѣния. Нека неговата душа, заедно съ душитѣ на плеядата офицери, подофицери и войници отъ 15. и другитѣ полкове отъ дивизията, които сложиха кости за Царя и Отецеството на Перистеръ, да му бѣде вѣченъ и бодръ стражъ.

Ломци, отмѣстете на нашитѣ неприятели за смъртта на своя любимъ командиръ подполковникъ Илиевъ.

Подписалъ, Началникъ на дивизията,

Генералъ-майоръ Поповъ.

БЕЛЕЖКИ

1. Списанието „Отечество“ – седмично издание е голяма библиографска рядкост. То бе намерено и копирано от г-жа Емилия Кожухарова, от Белградчик, сега учител по математика във Варна, родственица на полк. Стефан Илиев.